

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קמ"ג דף ד

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דפים ג-ד

מקור דין תוספת שביעית

הכל מודים, שמדין תורה יש להוסיף מחול על הקודש בשנה השביעית, וכבר בסוף השנה הששית, קודם כניסת השנה השביעית, עבודות הקרקע אסורות, ונחלקו חכמים מנין דין זה למד.

לדעת רבי עקיבא, דין תוספת שביעית למד מהכתוב, שנאמר, "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשָּׁבֵת בְּחַרִישׁ וּבְקָצִיר תִּשָּׁבֵת" (שמות ל"ד כ"א).

ולא בא הכתוב לאסור חרישה וקצירה ביום השבת הנזכר בתחילת הכתוב, שהרי איסור חרישה וקצירה בשבת למד ממלאכת המשכן, שממנה למדו שאר מלאכות האסורות בשבת.

וכמו כן לא בא הכתוב הזה לאסור חרישה וקצירה בשנה השביעית, כי איסור זה גם כן למד מפסוק אחר, "וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית שְׁבֵת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ שְׁבַת לַה' שְׁדָךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמַר. אֵת סְפִיחַ קִצְיֶיךָ לֹא תִקְצוּר וְאֵת עֲנְבֵי נִזְיֶיךָ לֹא תִבְצַר שְׁנַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ" (ויקרא כ"ה ד"ה).

ואם כן, על כרחך בא הכתוב "בְּחַרִישׁ וּבְקָצִיר תִּשָּׁבֵת", ללמד על איסור חרישה וקצירה נוסף, והוא, **שלא לחרוש קודם השנה השביעית חרישה המועילה לשביעית, ולא לקצור אחר השנה השביעית גידולים שגדלו בשביעית.** ומכאן לתוספת שביעית שאסורה.

ורבי ישמעאל חולק ואומר שהכתוב "בְּחַרִישׁ וּבְקָצִיר תִּשָּׁבֵת", מדבר באיסור חרישה וקצירה ביום השבת. ואף שאיסורים אלו למדים ממלאכת המשכן, נכתבו בתורה יחד, כדי ללמד, שכשם שהחריש האסור בשבת, הוא חריש של רשות, שהרי אין שום חריש של מצוה, כך הקציר האסור בשבת הוא קציר של רשות, אבל קציר מצווה, הוא קציר העומר, מותר בשבת.

ולדעת רבי ישמעאל, דין תוספת שביעית למד מהלכה למשה מסיני, וכך נאמרה ההלכה, שנטיעות קטנות מותר לחרוש בשבילם עד ראש השנה כל צרכן. וכשהן עשר נטיעות מופזרות בשווה בבית סאה, הוא חמישים אמה על חמישים אמה, מותר לחרוש בשבילם כל בית סאה עד ראש השנה, כי כל בית סאה צריך להם. וכל זה בנטיעות, אבל אילנות גדולים, אסור לחרוש בשבילם שלושים יום קודם ראש השנה.

משך זמן של תוספת שביעית

נתבאר, שאיסור חרישה בשביעית מתחיל בשנה הששית, והדבר למד מהכתוב "בְּחַרִישׁ וּבְקָצִיר תִּשָּׁבֵת", או מהלכה למשה מסיני.

ומבואר, שבית שמאי ובית הלל תקנו זמן לתוספת איסור חרישה בשדה לבן של תבואה ובשדה אילן.

א. תוספת שביעית בשדה אילן.

לדברי בית שמאי, מותר לחרוש בשדה אילן ערב שביעית כל זמן שהחרישה מועילה לפירות של השנה הששית, והוא סמוך לעצרת.

ולדברי בית הלל, מותר לחרוש בשדה אילן בערב שביעית עד עצרת. אבל מכאן ואילך לא כי החרישה מתקנת פירות שביעית.

ב. תוספת שביעית בשדה לבן של תבואה.

לדברי תנא קמא, מותר לחרוש בשדה הלבן בערב שביעית כל זמן שלא כלתה הלחות של גשמי שנה ששית, שבזמן זה בני אדם עוד נוטעים מקשאות ומדלעות, שיגדלו בששית, אבל לאחר זמן זה, החרישה לצורך שביעית, והיא אסורה.

ולדברי רבי שמעון, אין לקבוע זמן שמשנתנה בין שדה לשדה, שפעמים זו עדיין לחה וזו כבר אינה לחה, אלא זמן שווה לכל, מותר לחרוש ערב שביעית עד הפסח.

תקנת רבן גמליאל ובית דינו

נתבאר, שבית שמאי ובית הלל קבעו זמן לתוספת שביעית של איסור חרישה בשדה אילן עד עצרת ובשדה לבן עד הפסח.

ואמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קמ"ז דף ד

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

משום בר קפרא, רבן גמליאל ובית דינו נמנו על

שני פרקים אלו, פסח ועצרת, ובטלום.

ואמרו, שמותר לחרוש, הן בשדה אילן, והן

בשדה לבן, עד ראש השנה של שביעית.

ביטול תקנת בית שמאי ובית הלל

שנינו, שאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין

ראשון אלא אם כן היה האחרון גדול מהראשון

בחכמה ובמנין.

ומכל מקום, אפשר שרבן גמליאל היה יכול לבטל

תקנת בית שמאי ובית הלל.

כי מתחילה כך תקנו בית שמאי ובית הלל, שיש

רשות לבית דין אחר לבטל תקנה זו, אף אם לא

יהיה גדול כמותם בחכמה ובמנין.

וכשרבי זירא או ריש לקיש שאל את רבי אבהו או רבי

יוחנן שאלה זו, כיצד יכול היה רבן גמליאל לבטל

תקנת שמאי והלל. "אֶשְׁתּוּמִם כְּשֶׁעָה הַדָּה" כלומר

שתק שעה אחת, והשיב כך, שכך התנו שמאי והלל,

שיוכלו לבטל את תקנתם.

ביטול תוספת שביעית מהתורה

נתבאר שעיקר דין תוספת שביעית מהתורה,

ונחלקו חכמים כיצד יכול היה רבן גמליאל

לבטלו.

לדברי רבי יצחק, באמת לא ביטל רבן גמליאל

דין תוספת שביעית של תורה, שדין תוספת

שביעית של תורה הוא שלושים יום, וכשהתיר

רבן גמליאל לחרוש אחר פסח ושביעית, התיר

הדבר רק עד שלושים יום שלפני ראש השנה.

אבל בשלושים יום שלפני ראש השנה האיסור

בעינו עומד.

ולדברי רבי יוחנן, רבן גמליאל ביטל דין תוספת

שביעית לגמרי, כי כן למד בגזרה שווה, שנאמר

בענין מצוות שבת "שֵׁבֶת שֶׁבַתוֹן" (שמות ל"א ט"ו, ל"ה

ב', ויקרא כ"ג ג'), וכן נאמר בענין מצוות שביעית "וּבִשְׁנֵה

הַשְּׁבִיעִית שֵׁבֶת שֶׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ שֶׁבַת לַה' שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע

וְכַרְמֶךָ לֹא תִזְמַר" (ויקרא כ"ה ד'), והרי זה מלמד, שכשם

שבשבת, רק השבת עצמה אסורה, ולא לפנייה

ולאחרייה, כך בשביעית, השביעית עצמה אסורה,

ולא לפנייה ולאחרייה.

ורב אשי הקשה על הדברים הללו, כי לא יתכן

שהיה דיני תורה סותרים זה את זה, ומאחר

שנתבאר שדין תוספת שביעית מהתורה,

מהכתוב "בְּחֻרְיֵשׁ וּבְקִצִיר תִּשְׁבֹּת", או מהלכה

למשה מסיני, לא יתכן שנלמד מגזרה שווה,

שדין תוספת שביעית מהתורה.

ולדברי רב אשי, דעת רבן גמליאל כדעת רבי

ישמעאל, שדין תוספת שביעית למד מהלכה

למשה מסיני. ולדעתו נאמרה הלכה זו רק בזמן

שבית המקדש קיים, כמו ניסוך המים, ודברי

רבן גמליאל, שמותר לחרוש ערב שביעית עד

ראש השנה, נאמרו רק בזמן הזה.

דברים שהם הלכה למשה מסיני

לדברי רבי אסי אמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא

איש בקעת בית חורתן, שלושה דברים אלו, הם

הלכה למשה מסיני.

א. עשר נטיעות – ענין זה נתבאר לעיל.

ב. ערבה – הלכה למשה מסיני, שבכל יום מימי

חג הסוכות, יש להקיף את המזבח בערבות פעם

אחת, וביום האחרון שבע פעמים, כמבואר

במסכת סוכה.

ג. ניסוך המים – הלכה למשה מסיני, שבכל

שבעת ימי חג הסוכות, היו מנסכים מים על

המזבח עם הקרבת תמידים של שחר.

דף ד

מדוע אין משקים במועד במי גשמים

בדף ב' נתבאר, שלדעת משנתנו, הגם שהתירו

להשקות בחולו של מועד שדה בית השלחין, כי

השקאתה היא הצלתה מהפסד, מכל מקום לא

התירו לעשות זאת על ידי טרחה, ולכן אין

להשקותה במי קילון, הוא בור עמוק, שצריך

לטרוח להעלות ממנו את המים בדליים, ורק

אחר הטרחה ניתן להשקות בהם. אבל מותר

להשקותה במי מעין, שהם מזומנים בלא טרחה.

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קטן דף ד

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

עוד נתבאר בדף ב', שמי גשמים, אף על פי שהם נתונים על פני הארץ, ואין צריך לטרוח להעלותם בדליים, דינם כמי קילון, ואין משקים בהם. ונחלקו חכמים בטעם הדבר.

לדברי רבי אילעא אמר רבי יוחנן, אמנם מי גשמים אין בהם שום טרחה, אבל חכמים חששו, שאם ישקו במי גשמים, יבואו להשקות גם במי קילון, ולפיכך אסרו גם מי גשמים [=גזרה מי גשמים אטו מי קילון].

ולדברי רב אשי, מי גשמים עצמם, לאחר שהחלו להשקות מהם, הם מתחסרים והולכים, שהרי אינם כמעין שהוא מתמלא כל הזמן, אלא גשמים שירדו ירדו. ואם כן, אחרי שהחלו להשקות מהם, וחסרו, הם עמוקים, ונעשים מי קילון [=מי גשמים גופייהו לידי מי קילון אתו]. ומאחר שתוך כדי ההשקאה בהם הם נעשים מי קילון, אסרו אף את תחילת ההשקאה.

ונפקא מינה בין הטעמים הללו, כשירודים גשמים הרבה, וכל מה שנוטל מאותם שנקוו על הארץ, חוזר ומתמלא. לדעת רב אשי, מותר להשקות מהם, כי לא יעשו מי קילון. ולדעת רבי יוחנן, אסור למלא מהם, כי עדיין יש לגזור משום מי קילון.

נהרות המושכים מים מן האגמים

אמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל, נהרות המושכים מים מן האגמים, כלומר שאין מימיהם ממעיין הנובע מים אלא מאגמים, מותר להשקות מהן בחולו של מועד.

ומבואר במסקנה, שדין זה אמור דווקא באגמים של בבל, שמימיהם מרובים, ואין לחוש שיפסקו.

עוד מבואר, שדין זה הוא כדעת רב אשי לעיל, שכל שאין לחוש שיחסרו המים, ויעשו מי קילון, מותר למלא מהם, אף על פי שאינם נובעים, וכן הם נהרות המושכים מים מהאגמים, שמרוב המים, אין לחוש שיחסרו.

אבל לדעת רבי יוחנן, מאחר שאין המים נובעים, אין משקים מהם, גזרה משום מי קילון.

בריכות מי גשמים שאמת המים עוברת ביניהם

בריכות של מי גשמים שנתמלאו מים מערב יום טוב, אסור להשקות מהם בחולו של מועד, כפי שנתבאר, שאין משקים ממי גשמים בחולו של מועד.

ואם היתה אמת מים עוברת בין הבריכות הללו, מאחר שיכול למלא מאותה אמת המים, מותר למלא גם מהבריכות, כי מעתה אין לחוש אם יתמעטו המים שבבריכות, שהרי יכול למלא מאמת המים.

לדברי רב פפא, כן הדין כשיכול להשקות את רוב השדה בפעם אחת מאמת המים, אבל אם אינו יכול להשקות את רוב השדה בפעם אחת מאותה אמת המים, אינו משקה מהבריכות, שמא יתמעטו מימיהם, ויטרח להביא מים ממוקום אחר.

ולדברי רב אשי, כן הדין אף כשאינו יכול להשקות את רוב השדה בפעם אחת מאמת המים, כי מאחר שיוכל להשקות את רוב השדה בשני ימים או שלושה, שכן לאחר שמילא מים מהאמה היא חוזרת ומתמלאת עד למחר, ישקה על ידי אמת המים ביומים או שלושה, ולא יטרח להביא מים ממוקום אחר.

מעיין לבית שלחין עליונה

וברכה לבית שלחין תחתונה

שתי שדות בית השלחין סמוכות, אחת גבוהה מחברתה. בעליונה מעיין נובע, שממנו משקים אותה. ובתחתונה בריכה, שכשמשקים את העליונה מהמעיין, נוטפים מים מהעליונה, וממלאים את הבריכה, ומאותה בריכה משקים את התחתונה.

כל זמן שהמים נוטפים מהעליונה לבריכה, מותר להשקות את בית השלחין הנמוך מהבריכה

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קטן דף ד

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

בחולו של מועד, אף על פי שמי הבריכה נחסרים בכך, הואיל והם שבים ומתמלאים מהמים הנוטפים מהעליונה.

ואם פסקו מי המעיין של העליונה, אין להשקות את התחתונה מהבריכה בחולו של מועד, אף אם עוד נוטפים לה מים מהשדה העליונה.

כלומר, כדי שיוכלו להשקות את התחתונה מהבריכה בחולו של מועד, צריכים להתקיים שני תנאים. (א) מי המעיין נובעים. (ב) מי השדה העליונה נוטפים לבריכה. אבל אם נתקיים רק תנאי אחד, אין משקים מהבריכה את השדה התחתונה.

לא ידלה ממוקם נמוך להשקות מקום גבוה

רבי שמעון בן מנסיא אומר, שתי ערוגות זו למעלה מזו, לא ידלה מן התחתונה בחולו של מועד, וישקה את העליונה כי יש בכך טרחה יתירה.

יתר על כן אמר רבי אלעזר בר שמעון, אפילו ערוגה אחת, חציה נמוך וחציה גבוה, לא ידלה ממוקם נמוך בחולו של מועד וישקה למקום גבוה.

מדלין לירקות

שנינו בברייתא, מדלין לירקות כדי לאוכלם בחולו של מועד, ואם בשביל ליפותם, שיגדלו הרבה, אסור, שפעולה זו נחשבת הרווחה, ולא הותרה בחולו של מועד.

ולכאורה כוונת הברייתא, שמותר לדלות מים ולהשקות את הירקות בחולו של מועד. וכן הבין רבינא.

ורבה תוספאה לא הבין כן, אלא אמר שמותר לדלל את הירקות, כלומר לתלוש מקצתן, כדי שיגדלו הנשארים היטב, והוא כלשון המשנה במסכת פאה המידל בגפנים, אבל לדלות מים ולהשקותם, אסור.

ומעשה, שהלכו רבינא ורבה תוספאה בחולו של מועד, וראו אדם דולה מים ומשקה ירקות. אמר לו רבה תוספאה לרבינא, שינדה את אותו אדם, שהרי לא התירו להשקות בחולו של מועד אלא בית השלחין. השיב לו רבינא, הלא שנינו שמדלין לירקות. אמר לו רבה תוספאה, אין כוונת הברייתא לדליית מים, אלא לדילול הירקות. ואמר לו רבינא, שמצינו ברייתא אחרת, בה מפורש, שמותר לדלות מים לירקות, שכך שנינו בה, מדלין מים לירקות, ואם כן הדבר מותר.

המידל בגפנים

הפאה, שמניחים חלק מסוים מהגידולים בסוף השדה לעניים, והעוללות, הם ענבים שאין להם לא כתף ולא נטף שהם גם ממתנות עניים, שניהם מתנות עניים שמניחים לעניים במחובר לקרקע, ואין הבעלים נוגעים בהם.

ונחלקו חכמים בדין המידל בגפנים, כלומר כשהם גדלים בצפיפות, והוא תולש ביניהם כדי שיגדלו הנשארים יפה, האם רשאי לעשות כן גם בפאה ובעוללות.

לדעת רבי יהודה, כשם שמידל בשלו, כך הוא מידל בשל עניים.

ולדעת רבי מאיר, בשלו רשאי, ואינו רשאי בשל עניים.

עשיית עוגיות לגפנים ולזיתים

עוגיות של גפנים וזיתים הן בורות עגולים שחופרים תחת הגפנים והזיתים סביב הגזע ונותנים שם מים וכך יש להם מים בשפע. ודבר זה הוא צורך האילנות הללו ואינו הרווחה.

וגפנים וזיתים שלא היו להם עוגיות מעולם [=בחדתי], אסור לעשות להם עוגיות בחולו של מועד, כי יש בדבר זה טורח גדול. וזה הדין ששנינו במשנתנו.

וגפנים וזיתים שהיו להם עוגיות ונסתמו [=בעתיקי], מותר לחזור ולחפרם בחולו של מועד.

ובאופן הזה דברה הברייתא שהתירה הדבר בדף ג'. וכן הורה רב יהודה לבני בר ציתאי, שמותרים הם לחזור ולחפור עוגיות שנסתמו.

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קטן דף ד

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

עשיית אמת המים בשביעית

אמת המים היא תעלה בעומק אמה, וברוחב אמה, שהמים עוברים בה. ונחלקו חכמים אם מותר לחפור אמת המים בשביעית.

לדעת חכמים, מותר לחפור אמת המים בשביעית, כי חפירה זו אינה עבודת קרקע.

ולדעת רבי אלעזר בן עזריה, מותר לתקן אמת מים שנתקלקלה, אבל אסור לחפור אמת המים חדשה בשביעית.

טעמו של רבי אלעזר בן עזריה

נחלקו רבי זירא ורבי אבא בר ממל בטעמו של רבי אלעזר בן עזריה שאוסר לחפור אמת המים בשביעית.

אחד אומר, שהסיבה שאסור לחפור אמת המים בשביעית, משום שהחופר נראה כעודר לצורך שביעית. וכן דעת אמימר.

ואחד אומר, שהסיבה שאסור לחפור אמת המים בשביעית, כי כשהוא חופר הוא מניח את העפר שחפר מחוץ לחפירה, ועפר זה רך הוא, ונמצא מכשיר את צידי החפירה [=אגפיה] לזריעה, שבאדמה רכה הזרע נקלט היטב.

ומתחילה היה נראה, שלדעת כל אחד מהם רבי אלעזר בן עזריה אוסר רק מחמת הטעם שאמר, ואינו מודה לחבירו, שיש לאסור גם מחמת הטעם השני.

ולפיכך, האופן שבו יש חילוק בין דבריהם הוא, כשחופר, ומיד באים המים בחפירה.

לדעה ראשונה, באופן הזה מותר לחפור, כי כשהמים נכנסים בחפירתו, ניכר שחופר אמת המים, ולא עודר.

ולדעה שניה, גם באופן הזה אסור לחפור, כי גם באופן הזה, הוא מכשיר את צידי החפירה לזריעה, כשנותן שם עפר רך.

ודחו זאת ואמרו, כי בוודאי הכל מודים לטעם השני, וכשבחפירתו הוא מכשיר את הצדדים לזריעה, יש לאסור זאת, אף אם אינו נראה כעודר. ולכן אסור לחפור גם כשמיד באים מים בחפירה. ומחלוקתם היא רק בטעם הראשון.

לדעה ראשונה, יש לאסור את חפירת האמה, גם משום שהחופר נראה כעודר.

ולדעה שניה, אין לאסור את החפירה מהטעם הזה, כי אינו נראה כעודר, אלא כשחופר ומניח את העפר במקומו, כדרך העודרים, שמטרתם לרכך האדמה, אבל כשמשליך את העפר מחוץ לחפירה, אינו נראה כעודר, אלא כחופר בלבד.

ולפי זה, יש חילוק בין דבריהם, כשחופר, ומשליך את העפר הרחק מהחפירה.

לדעה ראשונה, יהיה אסור לחפור, כי מכל מקום בחפירתו נראה כעודר.

ולדעה שניה, יהיה מותר לחפור, כי באופן הזה, אינו מכשיר את צידי החפירה לזריעה, שהרי אינו נותן שם עפר רך.

כינוס זבל בשדה בשביעית

לדעת תנא קמא, מותר לאסוף ולכנוס זבל של בהמות בשדה בשביעית, ולשמור אותו שם עד שיצטרך לו בשנה הבאה, כי ניכר שמניחו שם לצורך שמירתו, ולא לצורך זיבול השדה.

ולדעת רבי מאיר, אם לא היה זבל בשדה קודם לכן, אינו רשאי לאסוף אותו בשדה בשביעית, עד שיעשה לו מקום מסוים, כגון חפירה עמוקה שלושה טפחים, או מקום גבוה שלושה טפחים, שעל ידם ניכר שנותן שם לצורך שמירתם שם, ולא לצורך זיבול השדה.

ואם כבר החל להניח שם זבל קודם לכן, רשאי להוסיף עליו כמה שירצה, בלא לעשות לו מקום מסוים בעומק שלושה או גובה שלושה.

ולדעת רבי אלעזר בן עזריה, גם אם היה שם זבל קודם לכן, אינו רשאי להוסיף עליו, אלא אם כן עושה לו מקום מסוים עמוק שלושה טפחים או גבוה שלושה טפחים.

הכנת מקום לאסיפת הזבל

לדעת רבי אלעזר בן עזריה

נתבאר שרבי אלעזר בן עזריה אוסר לאסוף זבל

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קטן דף ד

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

בשדה בשביעית אלא אם כן עשה לו מקום מסוים גבוה שלושה טפחים או נמוך עשרה טפחים ונחלקו רבי זירא ורבי אבא בר ממל בדבר מתי צריך להכין את המקום הזה.

אחד מהם אומר, שדווקא כשהכין חפירה זו קודם שביעית, יוכל לתת שם את הזבל בשביעית, אבל בשביעית עצמה, לא יוכל לחפור מקום לתת בו את הזבל, מאותו טעם שאסר לחפור אמת המים בשביעית, או משום שנראה כעודר או משום שהוא מכשיר את הצדדים לזריעה.

ואחד מהם אומר, שיש חילוק בין חפירת אמת המים לחפירה זו, שכן זה שחופר לצורך הזבל, הזבל המונח מוכיח שכוונתו לעשות לו מקום, ואינו מתכוון לעדור או להכשיר את הצדדים לזריעה, ולכן מותר לו לחפור לצורך זה גם בשביעית עצמה.

עשיית אמת המים במועד

בחולו של מועד אסור לעשות אמת המים חדשה, משום שיש בכך טורח גדול.

אבל אמת המים שכבר היתה חפורה כתקנה, בעומק ששה טפחים, ונתקלקלה, אפילו אם נסתמו בה חמישה טפחים, ונשתייר בה טפח אחד, מותר לתקנה, להעמידה שוב על ששה טפחים.

תיקון אמת המים במועד

א. נשאר טפח אחד מתוך ששה.

כבר נתבאר שאמת המים שהיתה חפורה כתקנה, בעומק ששה טפחים, ונסתמו בה חמישה טפחים, ועמדה על טפח, מותר לתקנה, להעמידה שוב על ששה טפחים.

ב. נשאר חצי טפח משלושה.

אמת המים שהיתה חפורה שלושה טפחים בלבד, ונסתמו בה שני טפחים ומחצה, ועמדה על חצי טפח, אף על פי שהוא יחס דומה לטפח הנשאר משהה אסור לתקנה במועד, להעמידה שוב על שלושה טפחים.

והטעם לכך כי כשהיא עמוקה שלושה טפחים אין המים עוברים בה כראוי ונמצא שטורח שלא לצורך.

ג. נשארו שני טפחים משנים עשר.

אמת המים שהיתה חפורה שנים עשר טפחים, ונסתמו בה עשרה טפחים, ועמדה על שני טפחים, אף על פי שהוא יחס דומה לטפח הנשאר משהה אסור לתקנה במועד, להעמידה שוב על שנים עשר טפחים, אלא מעמיקה עד ששה טפחים ודיו.

והטעם לכך כי להעמיק עד שנים עשר טפחים היא טרחה יתירה שלא הותרה במועד.

ד. נשארו שני טפחים משבעה.

אמת המים שהיתה חפורה שבעה טפחים, ונסתמו בה חמישה טפחים, ועמדה על שני טפחים, נסתפקו בגמרא מה הדין.

האם מותר לחפור בה את כל החמישה טפחים, להעמידה שוב על שבעה טפחים, שכן מצינו, שהותרה טרחה של חפירת חמישה טפחים [כבאות א'].

או שמותר לחפור בה רק ארבעה טפחים, להעמידה על ששה טפחים, אבל לא יחפור בה חמישה טפחים, כי אינה דומה טרחה של חפירה עד עומק שבעה טפחים, לטרחה של חפירה עד עומק ששה טפחים, ולא הותרה חפירה אלא עד עומק ששה טפחים.

ועמד הספק הזה בתיקו.

מעשים של היתר תיקון מים במועד

אביי התיר לבני בר המדך לשחופי נהרא, כלומר לעקור ענפי אילנות הגדלים בנהר.

רבי ירמיה התיר לבני סכותא, למיכרא נהרא טמימא, כלומר לפנות את מקור המעיין שנסתם.

ורב אשי התיר לבני מתא מחסיא, לאקדוחי נהר בורניץ, כלומר לפנות שירטון שבאמצע הנהר ששמו בורניץ. אמר, כיון ששותים ממנו רבים, מותר, כמו ששנינו, עושים כל צורכי רבים.